

*Курепін Вячеслав Миколайович,
доцент кафедри методики професійного навчання
Миколаївського національного аграрного університету*

ОБМЕЖЕННЯ ОСНОВНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ГРОМАДЯН: ПРАВИЛА ЇХ ВИКОНАННЯ

Вторгнення російських військ в Україну змусило Президента України з 24.02.2022 року на всій території держави ввести воєнний стан. Обставини змусили багатьох українців поїхати до більш безпечних місць та створити собі найбільш безпечні умови існування в умовах війни.

Наголошуємо, на законодавчому рівні, з введенням в Україні воєнного стану, були введені обмеження конституційних прав й свобод людини і громадянина. Розглянемо деякі з них.

1. Заборони під час дії воєнного стану. Органи виконавчої влади, місцевого самоврядування із залученням військового командування вводять обмеження [1, с. 149] щодо відвернення загрози від громадян України та забезпечення національної безпеки.

Зрозуміло, запровадження комендантської години обмежує конституційні свободи людини і громадянина на пересування, вільний вибір місця проживання. Такі заходи правового режиму воєнного стану важливо не порушувати, вони надають змогу військовим здійснювати стратегічну оборону того чи іншого населеного пункту, посилити охорону стратегічних об'єктів. Виникає нагальна потреба введення особливого режиму в'їзду та виїзду, обмеження свободи пересування громадян та транспортних засобах.

В інтересах національної безпеки, територіальної цілісності та громадського порядку повинна діяти заборона [2, с. 42] на акції протесту та масові зібрання. Такі дії влади запобігають заворушенням чи злочинам, унеможливають негативні наслідки диверсійної роботи колаборантів чи мародерів.

Під час воєнного стану на всій території України передбачено право проводити перевірку документів громадян, а при необхідності огляд їхніх речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, в разі потреби також службових приміщень і житло громадян. Така перевірка є законною, але слід з'ясувати які є підстави для перевірки документів. Обставини перевірок документів включають присутність осіб на території зі спеціальним режимом, підозра в правопорушенні, наявність заборонених предметів. Є і інші обставини при яких уповноважені особи Національної поліції, СБУ, Нацгвардії, Держприкордонслужби, Держмитслужба та ЗСУ можуть проводити перевірку документів під час воєнного стану.

У військовий час питання перевірки документів є досить актуальним, особливо в обставинах підозри на застосування вибухонебезпечних предметів та речовин, обіг яких обмежений або заборонений; наявних ознак особи, що перебуває в розшуку у зв'язку з підозрою в здійсненні правопорушення.

В різних життєвих ситуаціях вкрай важливо завжди бути напоготові [3, с. 29] Треба бути впевненими в собі та знати про свої права та обов'язки. Якщо є потреба вміти захистити свої права, у тому числі звернутися за допомогою юристів та правозахисників.

В окремих областях України (зона бойових дій/зона прямих обстрілів) було запроваджене обмеження/заборона на продаж деяких товарів, зокрема, продаж алкогольних напоїв та речовин, виробленими на спиртовій основі. Під заборону потрапила торгівля зброєю, сильнодіючими хімічними і отруйними речовинами (стаття № 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»). Військове командування разом з військовою адміністрацією наказом визначають: час введення та строк дії заборони.

Водночас, на відповідній території, через засоби масової інформації, населення забезпечується негайним інформуванням про запровадження такої заборони. Така заборона необхідна для забезпечення громадської безпеки і порядку.

Причин заборони продажу алкоголю: не здатність людини мислити адекватно, своєчасно реагувати на небезпеку (уповільнення роботи центральної нервової системи);

знижується відчуття тривоги; відчуття стресу, депресії, як результат неконтрольовані емоції; насильство та агресія навіть до близьких людей; туманність розуму, не здатність швидко та адекватно реагувати на події та приймати виважені рішення.

2. Припинення трудових правовідносин через складну ситуацію в країні. Під час воєнного стану у роботодавців з'явилася можливість призупиняти, через відповідний наказ, трудові договори з частиною працівників. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» (N2136) вказує на ознаки призупинення дії трудового договору, їх три: тимчасовий характер такого заходу; абсолютна неможливість забезпечити працівника роботою [4, с. 22]; не тягне за собою припинення трудових відносин.

Зауважимо, призупинення дії трудового договору відбувається при абсолютній неможливості надання роботодавцем й виконанні працівником відповідної роботи та бути обґрунтована. Головне, в таких діях роботодавця не повинно бути умислу щодо не сплати працівникові заробітної плати.

Для усунення суперечностей, з метою усунення правової невизначеності, роботодавець видає відповідний наказ по підприємству, а працівник направляє роботодавцю відповідну заяву. В контексті уникнення майбутніх непорозумінь між сторонами треба досягти домовленості [5, с. 17] щодо обміну вказаними документами (паперова форма (пошта, особиста явка), офіційні засоби електронного зв'язку).

3. Примусове відчуження (реквізиція) майна, що перебуває у приватній власності мешканців. Війна спонукає органи влади вживати оперативні заходи. Це стосується реквізиції майна: приватний транспорт, житло, з метою задоволення потреб Збройних Сил України, інших військових формувань. Необмежені права службовців пугають деяких громадян. Мешканці стурбовані щодо вилучення приватної власності для оборонних потреб держави.

Аналіз норм законодавства показує чотири обов'язкові умови для реквізиції майна. Перша – приватне майно може бути відчужено тільки на оплатній основі (попереднє або наступне відшкодування його вартості). Друга – не всі службовці наділені таким правом. Рішення приймається виключно вищим командуванням Збройних сил України за погодженням з державною адміністрацією. Ухвалення таких рішень без погодження відбувається в місцях бойового зіткнення.

Третя – реквізиція повинна відбуватися з чітким документальним оформленням (акт, який засвідчує підстави, ознаки майна, розмір виплаченої компенсації). Четверте – перед примусовим відчуженням (реквізицією) майна в обов'язковому порядку здійснюється оцінка ринкової вартості майна. Власник може бути незгодний з розміром оцінки, тому така дія може бути оскаржена в суді.

Рекомендується ретельну увагу приділити оформленню акта та висновку про оцінку вартості майна. Повернення майна чи отримання компенсації після припинення військового стану треба бути вирішувати через військовий комісаріат. Тотальним позбавленням майна громадян влада не займається. Наміри осіб по вилученню майна з порушенням умов реквізиції майна є незаконним та вчинятися не можуть. Держава повинна надати гарантію на належну поведінку службовців.

Це основні обмеження, які наразі діють під час воєнного стану, але є і інші: оплата за комунальні послуги, кредитні послаблення, заборона на підвищення цін на продукти харчування, введення особливого режиму роботи об'єктів державного значення, трудова повинність для громадян, суспільно корисні роботи тощо.

Отже, заходи, які у відповідності із чинним законодавством повинні бути проведені повинні бути співмірними з цілями, які вони переслідують та не обмежувати основні права та свободи громадян. Основний гарант забезпечення і захисту прав і свобод громадян України Конституція має перелік прав, які не можуть обмежуватися навіть в період дії воєнного стану. В умовах війни теж існують правила яких треба дотримуватися.

Література:

1. Іваненко В.С., Курепін В. М. Місцеві органи влади в умовах воєнного стану: повноваження та співпраця військових адміністрацій з органами місцевого самоврядування // Правові засади організації та здійснення публічної влади : V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Хмельницький, 17 червня 2022 р. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 148-150. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11869>.
2. Іваненко В. С., Курепін В. М. Органи місцевого самоврядування в умовах воєнного стану // Моделювання соціально-економічного розвитку в системі забезпечення продовольчої безпеки : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 10-11 трав.2023р.). Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 41-44. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13902>.
3. Іваненко В. С. Органи управління в конфліктних і надзвичайних ситуаціях // Глобальні цілі сталого розвитку – безпека світу, соціально-економічні та екологічні прояви, можливості активізації партнерства : тези доповідей - здобувачів вищої освіти денної й заочної форм навчання за результатами щорічного тематичного «круглого столу» на обліково-фінансовому факультеті, м. Миколаїв, 12 листопада 2020 р. Миколаїв : Миколаївський національний аграрний університет, 2020. С. 29-31. URL:<http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8203>.
4. Костюк А. С. Бізнес у воєнний час: як змінилося законодавство // Актуальні проблеми трудових відносин під час воєнного стану : тези доповідей здобувачів вищої освіти інженерно-енергетичного факультету та інших учасників освітнього процесу за результатами тематичного «круглого столу» на інженерно-енергетичному факультеті, м. Миколаїв, 27 квітня 2022 року. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 21-24. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11726>.
5. Пряслова Н. М. Працювати, не можна зупинятися: страхування бізнесу під час воєнного стану // Трансформація страхового ринку України в світлі сучасних економічних викликів : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених, м. Миколаїв, 18-19 квітня 2023 р. Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 16-19. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13437>.

Левандовський Чеслав Чеславович,

*аспірант кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова*

ЗАХИСТ ПРАВ ІНОЗЕМЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ПІД ЧАС УЧАСТІ НЕРЕЗИДЕНТІВ У ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЛЯХ В УКРАЇНІ

Внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією російської федерації, на сьогодні значна кількість об'єктів промисловості зруйновано або зазнали ушкоджень різного ступеня.

Відновлення економіки України під час дії воєнного стану та у відбудовний період після закінчення воєнних дій можливе, зокрема, шляхом залучення приватних вітчизняних та іноземних інвестицій [1].

Окремим та надзвичайно важливим напрямком розширення міжнародної співпраці щодо відбудови в Україні є залучення іноземних компаній до процесів публічних закупівель товарів, робіт та послуг, що організуються замовниками, що розпоряджаються публічними фінансами.

24 лютого 2022 року розпочалася збройна агресія російської федерації на територію України та відповідно виникла реальна загроза життю для осіб, що перебували на території